

CADRUL METODOLOGIC DE INTERVENȚIE A ÎNVĂȚĂTORULUI DE SPRIJIN ÎN REALIZAREA INSTRUIRII INDIVIDUALIZATE A COPIILOR CU CES

Vladimir GUȚU,
dr. hab., prof. univ., decan FPȘESAS, USM;
Florin CHEIA,
doctorand, USM

Conceptele de integrare și de incluziune sunt idei centrale și o atenție deosebită este acordată barierelor și problemelor incluziunii și echității în educație, participării părinților și altor servicii de sprijin. Toți cetățenii au drept egal la educație, la toate nivelurile și toate formele, indiferent de gen, rasă, naționalitate, religie sau afiliere politică și indiferent de statutul social sau economic.

Perspectiva individuală asupra copilului este aceea care definește dificultățile școlare sub aspectul caracteristicilor individuale ale copiilor (deficiențe, context social sau particularități psihice); astfel, această perspectivă a creat în diferite țări diferite modalități de abordare a copiilor cu dificultăți de învățare. Spre exemplu, un grup de copii poate fi identificat ca „special” atunci când nu realizează același progres cu ceilalți și necesită o educație de remediere într-o școală specială. În al doilea rând, copiii cu dificultăți de învățare pot avea nevoie de un proces de predare-învățare individual ca răspuns la problema lor. În al treilea rând, copiii cu aceleași probleme pot fi puși să învețe împreună în grupe clase/ sau școli speciale. Acești copii pot fi considerați „diferiți” de ceilalți „normali” în ceea ce privește aspectul beneficierii de formele obișnuite de educație. Din această perspectivă, educația are la bază etichetarea și segregarea.

Conceptul de cerințe educative speciale (CES) aspiră la depășirea tradițională a separării copiilor în diferite categorii printr-o abordare non-categorială a tuturor copiilor. Această sintagmă conturează un „continuum” al problemelor speciale în educație, care cuprind un registru larg, de la deficiențele profunde la tulburările/dificultățile ușoare de învățare – copii care se află de cele mai multe ori în școlile obișnuite.

Cuvinte-cheie: deficiențe, probleme speciale în educație, copii cu CES, tulburări ușoare de învățare, educație de remediere.

METHODOLOGICAL FRAMEWORK FOR THE INTERVENTION OF THE SUPPORT TEACHER IN CARRYING OUT THE INDIVIDUALIZED TRAINING OF CHILDREN WITH SEN

The concepts of integration and inclusion are central ideas and special attention is paid to barriers and issues of inclusion and equity in education, parental involvement and other support services. All citizens have an equal right to education, at all levels and in all forms, regardless of gender, race, nationality, religion or political affiliation, and regardless of social or economic status.

The individual perspective on the child is the one that defines the school difficulties in terms of the individual characteristics of the children (deficiencies, social context or mental particularities); thus, this perspective has created different ways of approaching children with learning difficulties in different countries. For example, a group of children may be identified as “special” when they are not making the same progress as

others and require remedial education in a special school. Second, children with learning difficulties may need an individual teaching-learning process in response to their problem. Third, children with the same problems may be allowed to study together in special classes and / or schools. These children can be considered “different” from the “normal” ones in terms of the benefits of the usual forms of education. From this perspective, education is based on labeling and segregation.

The concept of special educational needs (SEN) aims to overcome the traditional separation of children into different categories through a non-categorical approach to all children. This phrase outlines a “continuum” of special issues in education, which include a wide range from profound deficiencies to mild learning disabilities / difficulties - children who are often in regular schools.

Keywords: *deficiencies, special issues in education, children with SEN, mild learning disabilities, remedial education.*

Conceptele de integrare și de incluziune sunt idei centrale și o atenție deosebită este acordată barierei și problemelor incluziunii și echității în educație, participării părinților și altor servicii de sprijin. Toți cetățenii au drept egal la educație, la toate nivelurile și toate formele, indiferent de gen, rasă, naționalitate, religie sau afiliere politică și indiferent de statutul social sau economic. Acest drept este prevăzut în acte normative. În instituțiile de învățământ publice educația este gratuită și statul garantează dreptul la educație în interesul individului și al societății. Învățământul special, aflat în subordinea Ministerului Educației, este parte componentă a sistemului de învățământ românesc și oferă tuturor copiilor programe educaționale potrivite cu nevoile lor de dezvoltare. Educația specială este în răspunderea tuturor angajaților unei școli și este flexibilă și atotcuprinzătoare. Profesorii calificați, împreună cu alți specialiști și cu personalul nedidactic, dovedesc devotament în activitatea lor cu copiii cu nevoi speciale.

Copiii cu dizabilități au acces la diferite forme de educație și pot fi înscriși, în funcție de gradul de dizabilitate, în sistemul de învățământ special sau în învățământul de masă. Copiii cu deficiențe medii, cu dificultăți de învățare și tulburări de limbaj, cu tulburări socio-afective sau de comportament sunt integrați în școlile de masă unde pot beneficia de servicii educaționale de sprijin. Învățământul special este organizat în funcție de tipul de deficiență – mentală, de auz, de văz, motorie și alte deficiențe asociate. Identificarea tipului de deficiență și gradul acesteia sunt de competența Comisiei pentru Protecția Copilului, instituție aflată în subordinea consiliilor județene. Copiii din învățământul special pot urma curriculumul școlii de masă, curriculumul școlii de masă adaptat sau curriculumul școlii speciale. De asemenea, durata școlarizării poate să difere. De exemplu, pentru copiii cu deficiențe mentale severe, durata școlarizării în învățământul primar și în gimnaziu poate fi de 9-10 ani, ceea ce înseamnă că este cu 1-2 ani mai mult decât cei 8 ani parcurși în învățământul de masă. Pe timpul școlarizării copiii cu cerințe educative speciale au acces la resurse psihopedagogice de reabi-

litare și recuperare – medicală și socială – și la alte tipuri de servicii de intervenție specifice disponibile în comunitate sau la instituții specializate, inclusiv cele de învățământ special. Învățământul special este organizat la toate nivelurile învățământului preuniversitar, inclusiv în grădinițe, școli generale (clasele I-VIII, nivel primar și secundar inferior), școli de arte și meserii, licee, școli postliceale, centre educaționale, centre de zi și centre de pedagogie curativă. În unele cazuri, școlile acoperă câteva niveluri ale învățământului în aceeași instituție de învățământ special. Educația copiilor cu nevoi speciale este organizată în grupe sau în clase speciale și, în unele cazuri, individual. Grupele sau clasele din școlile speciale sunt, de regulă, mai mici ca număr decât cele din școlile de masă. Unele școli speciale oferă educație și instrucție în limba minorităților

Articolul 3 din Declarația Mondială asupra „Educației pentru toți” prevede următoarele: „Nevoile școlare ale persoanelor deficiente/cu handicap cer o atenție specială. Trebuie întreprinse măsuri pentru asigurarea accesului la educație fiecărei categorii de persoane deficiente, ca parte integrantă a sistemului de învățământ”. Educația copiilor și a adolescenților cu cerințe educative speciale cuprinși în învățământul preșcolar, în învățământul primar, în învățământul secundar inferior, în învățământul secundar superior sau în învățământul liceal se organizează conform articolului nr.58 din Constituția României, Capitolelor VI și VII din Legea învățământului nr.84/1995 și prevederilor Legii nr.128/1997 privind statutul personalului didactic. Învățământul special, așa cum prevede legislația românească, este o formă adaptată de școlarizare și de asistență (medicală, educațională, socială și culturală) care se adresează persoanelor care nu pot atinge standardele prevăzute în învățământul de masă, fie temporar, fie pe întreaga perioadă a școlarizării lor.

România ține cont de legislația creată de organisme internaționale cu privire la educația persoanelor cu CES (cerințe educaționale speciale), legislație la care și România a aderat prin semnarea acestor documente: Convenția ONU cu privire la drepturile copilului; Declarația de la Salamanca; Regulile standard privind educația specială; Declarația Mondială asupra educației pentru toți.

Respectarea și aplicarea conținutului documentelor internaționale privind educația specială au determinat elaborarea unei legislații românești care să coreleze direcțiile de dezvoltare a acestui tip de educație cu realitatea românească în domeniu.

Există, în prezent, două perspective educaționale care abordează problematica educației speciale în România:

- perspectiva individuală asupra copilului și
- perspectiva curriculară.

Perspectiva individuală asupra copilului este aceea care definește dificultățile școlare sub aspectul caracteristicilor individuale ale copiilor (deficiențe, context social sau particularități psihice); astfel, această perspectivă a creat în diferite țări diverse modalități de abordare a copiilor cu dificultăți de învățare. Spre exemplu,

un grup de copii poate fi identificat ca „special” atunci când nu realizează același progres cu ceilalți și necesită o educație de remediere într-o școală specială. În al doilea rând, copiii cu dificultăți de învățare pot avea nevoie de un proces de predare-învățare individual ca răspuns la problema lor. În al treilea rând, copiii cu aceleași probleme pot fi puși să învețe împreună în grupe clase/ sau școli speciale. Acești copii pot fi considerați „diferiți” de ceilalți „normali” în ceea ce privește aspectul beneficiii de formele obișnuite de educație. Din această perspectivă, educația are la bază etichetarea și segregarea. Care sunt efectele etichetării? Mai întâi, utilizarea etichetelor, care evidențiază cauze posibile ale dificultăților unui copil în învățare, tinde să distragă atenția de la factori care pot fi mai importanți în a-l ajuta pe copil să reușească. O a doua problemă în utilizarea etichetelor constă în faptul că nu se poate face în mod net încadrarea în una sau alta din categoriile utilizate până acum. A treia și cea mai îngrijorătoare particularitate a etichetei este legată de planul atitudinal al oamenilor, care poate conduce la supraprotecție, la indiferență, izolare sau maltratare. Școlile speciale sunt cele mai frecvent utilizate forme de „protecție” care conduc la segregare. Noile tendințe prevăd eliminarea acestor tipuri de etichete rigide cu consecințe negative pentru dezvoltarea viitoare a copilului. Perspectiva curriculară este definită în termeni de sarcini și activități furnizate copiilor și de condiții create în clasă. Această perspectivă subliniază faptul că acești copii (copiii cu nevoi speciale) pot apărea în orice clasă. Astfel, perspectiva încorporează ideea că orice copil poate întâmpina dificultăți în școală. Dificultățile în școală țin de normalul procesului de învățare și nu indică în mod special că este ceva în neregulă cu copilul. Asemenea dificultăți pot indica anumite modalități de ameliorare a procesului de predare-învățare, deoarece ele provin din unele decizii, sarcini, resurse oferite de profesori, insuficient adaptate nevoilor copilului. Aceste ameliorări conduc la condiții mai bune de învățare pentru toți elevii, printr-o implicare mai consistentă a cadrelor didactice. Sprijinul necesar trebuie să existe pentru profesorii care încearcă să-și dezvolte practica, iar aceștia trebuie să colaboreze cu factorii care pot deveni puncte de sprijin (profesioniști din domeniul psihopedagogiei, părinți etc.).

Conceptul de cerințe educative speciale (CES) aspiră la depășirea tradițională a separării copiilor în diferite categorii printr-o abordare non-categorială a tuturor copiilor. Această sintagmă conturează un „continuum” al problemelor speciale în educație, care cuprind un registru larg, de la deficiențele profunde la tulburările/dificultățile ușoare de învățare – copii care se află de cele mai multe ori în școlile obișnuite. Deși pare un termen ambiguu, CES constituie o formă relevantă în plan psihopedagogic, deoarece vizează cu claritate necesitatea individualizării evaluării și demersului educațional, analiza plurifactorială și dinamică a cauzelor eșecului școlar. Cu alte cuvinte, se pune problema evaluării din perspectiva educațională, și nu medicală ca până acum. O asemenea manieră de

înțelegere este mai aproape de idealul școlii viitorului care își dorește să ofere servicii varietății de cereri educative exprimate de copii diferiți, fără a mai deveni un mediu exclusivist. Conceptul de CES a fost încorporat în terminologia UNESCO în anii 1990 ca un corolar al orientării accentuate a educației speciale spre copil și comunitate. De asemenea, el a fost preluat de Legea învățământului din România și de Regulamentul învățământului special.

Expresia CES desemnează acele cerințe ori nevoi specifice față de educație – derivate sau nu dintr-o deficiență – care sunt suplimentare dar și complementare obiectivelor generale ale educației pentru copil. Copiii cu CES sunt copii ale căror nevoi (cerințe) speciale sunt educaționale și derivă, în principal, din deficiențe mintale, fizice, senzoriale, de limbaj, socio-afective și de comportament ori asociate, indiferent de severitatea acestora. Lor li se adaugă și unii copii ocrotiți în instituții rezidențiale, copii/elevi din învățământul obișnuit care prezintă tulburări/dificultăți de învățare și/sau adaptare școlară.

Profesorii de sprijin sau profesorii itineranți sunt recrutați din rândul pedagogilor, psihologilor și psihopedagogilor, al logopezilor din centrele logopedice interșcolare și din rândul profesorilor din școlile de masă care au parcurs un curs specific de pregătire în domeniul educației copiilor cu nevoi speciale. Un profesor din învățământul de masă poate deveni cadru didactic de sprijin/itinerant printr-o varietate de căi: în urma absolvirii unor cursuri speciale, în urma parcurgerii unor forme de evaluare și selecție sau în urma satisfacerii unui stagiu pe termen limitat. Un cadru didactic de sprijin/itinerant trebuie să urmeze, după selectarea sa într-o astfel de poziție, un curs de pregătire specific (prevăzut în Ordinul Ministrului nr. 3534/2000). Activitatea cadrului didactic de sprijin/itinerant se adresează tuturor copiilor, dar îndeosebi celor cu CES. De asemenea, activitatea sa se adresează tuturor părinților, dar mai ales celor care au copii cu CES și tuturor cadrelor didactice care au copii ce întâmpină, la un moment dat, dificultăți de învățare, adaptare, dezvoltare etc. Cadrul didactic de sprijin/itinerant acționează în una sau mai multe școli de masă ori școli speciale unde sunt integrați copii cu deficiențe severe, profunde sau asociate. Ei pot acționa și în centrele de resurse, dar cea mai mare parte a activității o desfășoară în clase împreună cu învățătorul/profesorul clasei. Cadrul didactic de sprijin/itinerant utilizează instrumente ca: teste psihologice (pentru diagnoză și prognoză), teste pedagogice, programe școlare, programe de intervenție personalizată, cărți, reviste, broșuri (pentru consilierea familiei și a personalului didactic din școlile integratoare), materiale didactice și metode didactice adaptate (pentru intervenție). Nu există nicio precizare cu privire la perioada, de-a lungul zilei sau a anului școlar, în care acesta să acționeze, intervenția sa variind în funcție de numărul copiilor, diversitatea și complexitatea dificultăților lor și de rezultatele realizate de beneficiari. Cadrul didactic de sprijin/itinerant trebuie să aibă aptitudini specifice, o înaltă motivație și perseverență, consistență în realizarea programelor, comunicare înaltă și spirit de observație.

Mai multe detalii despre responsabilitățile profesorului de sprijin/itinerant sunt prezentate în continuare.

Profesorul de sprijin/itinerant are responsabilități precum identificarea nevoii de sprijin în clasa de elevi, care se face la solicitarea cadrului didactic ce resimte nevoia sprijinului sau în cadrul acțiunilor desfășurate de echipa de sprijin în școală și prin organizarea unor întâlniri preliminare „de tatonare” cu grupul țintă de copii cu dificultăți de învățare în alt cadru decât clasa (centrul de resurse) în scopul cunoașterii personalității acestora și al identificării factorilor nonintelectuali care favorizează situația de eșec școlar (stabilitatea emoțională, conflictele familiale, tulburările afective, motivația, capacitatea de automobilizare și adaptare, încrederea în sine etc.). De asemenea, profesorul de sprijin/itinerant va evalua potențialul de învățare al grupului de copii și va stabili inventarul de dizabilități care pot fi cauze determinante ale dificultăților de învățare.

Referințe:

1. CRISTEA, S. *Fundamentele pedagogiei*. Iași: Polirom, 2010.
2. CUCOȘ, C. *Pedagogie*. Ediția a III-a revăzută și adăugită. Iași: Polirom, 2014. 536 p. ISBN 978-973-46-5156-6
3. BĂNICĂ, L. *Psihopedagogia copiilor cu cerințe educative speciale*. Universitatea Spiru Haret, Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației, Programul de Studii Pedagogia Învățământului primar și preșcolar, Anul III, Semestrul 6, 32.
4. BOROZAN-COJOCARU, M. *Metodologia cercetării culturii emoționale*. Chișinău: S.n., 2012.
5. GHERGHUȚ, A. *Psihopedagogia persoanelor cu cerințe speciale. Strategii de educație integrată*. Iași: Polirom, 2001.
6. VERZA, E. *Psihopedagogie specială*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1994.
7. VRĂȘMAȘ, T. *Cerințe speciale și dizabilitatea în educație. O perspectivă internațională*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2015.

Resurse online

<https://www.oecd.org/countries/romania/38614298.pdf>

1. <https://www.creeaza.com/didactica/didactica-pedagogie/Functiile-profesorului145.php> [Accesat: 01.08.2020]
2. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Invatatorul%20constructivist%20%E2%80%93%20o%20alternativa%20la%20dimensiunea%20postmodernista.pdf [Accesat: 3.08.2020]
3. <http://www.samariteanul.ro/statutul-profesional-al-cadrului-didactic/> [Accesat: 4.08.2020]